

Waggon, waarin de wapenstilstand werd geteekend.
Generaal Foch. Admiraal Wemyss. Generaal Wygand.

Dan vertoont de Koning zich met de Koningin en prins Leopold aan een venster. Buiten wacht immers nog een dicht opeengepakte menigte, die weer uitbundig toejuicht en wanneer de Koning vertrekt, wordt hij weer met handgeklap en vivats begroet.

De terugkeer naar de Quai d'Orsay geschiedt langs den pont Notre-Dame en den boulevard St-Germain. Het is reeds laat in den nacht en steeds klinken de toejuichingen over Frankrijk's hoofdstad. »

Den 9en December bracht de Vorst een bezoek aan kardinaal Mercier te Mechelen. De ontvangst had plaats in het groot salon van 't aartsbisschoppelijk paleis. Het onderhoud duurde een uur. I. Vorst verleende den kardinaal het groot-lint der Leopoldsorte.

Intusschen was het nieuws in de stad bekend geworden en een groote menigte stroomde samen. De Koning vertoonde zich aan een der ramen van het paleis en werd luid toegejuicht.

De beroemde beiaard speelde.

Zijn Majesteit was vergezeld door opperofficieren en den eersten minister, den heer Delacroix. Toen hij per auto terug reed, was het een juichende menigte van aan de Groote Markt tot de Brusselsche Poort, een weg, die, vooral op den IJzeren Leen, nog zooveel sporen van het oorlogsgeweld vertoonde.

Den 12en December was Bergen aan de beurt. Hier was de Koning vergezeld van den prins van Wales. De hooge bezoekers reden per auto, maar op de Groote Markt stapten ze uit en te voet gingen ze tusschen de menigte. Talrijke handen werden uitgestoken en Albert drukte ze hartelijk.

Er werd een bezoek aan het stadhuis gebracht, waar de Vorst de hulde der overheden ontving.

De Koning zette zijn tochten voort.

Den 18en December bezocht hij Aarlen. In auto reed hij naar de hoofdstad van Luxemburg. Hij ontmoette daar generaal Guillaume, bevelhebber van het 5e Fransche legerkorps en generaal Dickmann, bevelhebber van het 5e Amerikaansche leger. De Vorst ontving de overheden, de Senators en Volksvertegenwoordigers.

De bevolking juichte hem luidruchtig toe.

Te Aarlen bevonden zich ook de heer Keuter, eerste minister van het Groot-hertogdom Luxemburg en de leden der regeering. De Koning ontving hen en werd door den heer Keuter toegesproken.

Op 20 December mocht Thienen den Vorst begroeten. De koning was door prins Leopold vergezeld. Hij kwam per auto, maar steeg op den Leuvenschen steenweg te paard. Op den tocht naar de Groote Markt werd hij met onbeschrijflijk gejubel begroet. Op het plein stonden de maatschappijen en schoolkinderen geschaard.

Eveneens waren er de 77e Fransche divisie en het 1e regiment karabiniers opgesteld.

De klokken luiden. De Koning werd op het stadhuis ontvangen.

Den 21en December kwam de Koning op het onverwachts te Dinant aan, het zoo gemartelde stadje aan de Maas. De Vorst was door beide prinszen vergezeld.

Bliksemsnel verspreidde zich het nieuws. Maar reeds had de Vorst, zonder herkend te worden, en te voet langs het puin gaande, allerlei inlichtingen gevraagd over het aantal getusilleerden, de ligging der gebouwen, enz.

Maar dan stroomde de volksmassa samen en ze juichte den Koning toe.

De Koning liet zich de punten wijzen, waar de fusilleering in massa geschied was.

Ook bezocht hij de bevolking in haar ellendige voorloopige verblijven en beloofde hun spoedige hulp.

Hij liet zich de lieden voorstellen, die aan de slachting ontsnapt waren.

Den 8en Januari kreeg Hasselt het bezoek van den Koning.

Er was wel niet veel tijd beschikbaar voor de

versiering, maar toch had de hoofdplaats van Limburg een feestelijk aanzien.

De intrede was een zegetocht. De burgemeester sprak den Koning op het stadhuis toe en stelde hem de oorlogsverminkten voor.

Den ganschen dag was Hasselt in feest en 's avonds werd het verlicht.

Den 16en bezocht de Koning bezet Duitschland. Hij begaf zich naar Aken, München-Gladbach, Obercassel, de brug van Dusseldorf.

Dikwijls bezocht de Koningin de hospitalen en invaliedennuizen, aldus haar taak van tijdens den oorlog voortzettend.

De Koning was tegenwoordig bij talrijke vaderlandsche plechtigheden.

In Januari kwam de Koning van Italië in België.

Vergezeld door zijn oudsten zoon, den hertog van Piëmont, kwam hij, na zijn bezoek aan Verdun, in Luxemburg aan; hij trok door Carlsbourg en Libin, waar zich Italiaansche troepen bevonden, onder bevel van generaal Albricci; daarna ging hij naar Ochamps, waar de afgestorven gouverneur-generaal von Bissing en de kroonprins geurende het jachtseizoen verbleven.

Daar werd hij ontvangen door maarschalk Pétain, omringd door de officieren van zijn staf en Italiaansche generaals.

Voor het ontbijt kwamen Koning Albert, met kroonprins Leopold en prins Karel aan, waarna de troepen werden geschouwd.

's Avonds stapte de Koning van Italië te Paliseul in zijn trein en reisde naar Italië terug.

* * *

Wij hebben ook op treurige feiten te wijzen.

In België heerschte te dien tijde een echte plaag, die der munitie en herhaalde waarschuwingen, zelfs door duidelijk sprekende platen, schenen op velen geen vat te hebben.

De Duitschers hadden groote stapels munitie achtergelaten. Dagelijks gebeurden daardoor ongelukken. Wij stippen hier slechts de rampen aan. In Januari las men deze berichten:

« Een verschrikkelijk ongeluk is in het spoorwegstation te Ath gebeurd.

Twee treinen stonden Vrijdagavond voor, een met Fransche uitwijkelingen, de andere met goederen en munitie geladen. Plotseling ontplofte in dezen een wagen, die vol benzine was, en stak de volgende wagens in brand, die met granaten beladen waren.

Dadelijk werd om hulp geroepen, en de noodklok begon te tamen op den toren om de brandweer en het Roode-Kruis personeel op te roepen, die weldra ter plaatse kwamen. Hooge vlammen sloegen uit den brandenden trein op en verlichtten Ath alsof het dag was.

Er moest vlug gewerkt worden: het gevaar was groot. Moedige pioniers slaagden er in de uitwijkelingen uit den vuurpoel, met gevaar van eigen leven, te verlossen. Nauwelijks waren deze in veiligheid, of verschrikkelijke knallen lieten zich hooren.

Het gevaar groeide zienlijk. Een dapper Bel-

giscn soldaat van het 10e linieregiment redde de stad van een ware ramp: het gelukte hem de brandende waggons uit te schakelen.

Er zijn menschelijke slachtoffers te betreuren: zes Engelsche soldaten werden geheel verkoold teruggevonden, terwijl vijftig andere zoo erge brandwonden hebben opgelopen, dat zij dadelijk naar het krijgsgasthuis werden gezonden.

Ook Fransche uitwijkelingen vonden den dood in deze ramp; verder zijn velen gekwetst aan het hoofd en aan de handen. Toen ze door het ontredderd station vluchtten, zijn enkele in de modder van het leeggeloopt kanaal terecht gekomen, waaruit men ze slechts met veel moeite heeft kunnen halen ».

Een andere ramp, die veel angst wekte, was die van Quatrecht. Tot Brussel toe trilden uren lang deuren en ramen en ongerust vroeg men zich af, wat er gebeurd kon zijn. Ziehier het feit:

«Een munitiedepot te Quatrecht is in de lucht gevlogen.

Dat kamp, twee hektaren groot, ligt langs den spoorweg Gent-Brussel, nabij het dorp, en is bestemd om er de Duitsche aan den IJzer bntgemaakte munitie op te bergen. Het was daar een reusachtig magazijn geworden van allerlei gevaarlijk goed, aangebracht door een hulpspoor. Daar waren gasbommen, torpedo's, granaten van alle slag, overgroot dynamietmassa's, enz.

Een zeer groot aantal werkheden waren daar aangesteld.

De eerste ontploffing is gebeurd, terwijl de werkheden schrikt naaden.

Het was ongeveer een uur, toen groote vlammen boven het kamp uitsloegen. Het werd gauw een afschuwelijk schouwspel, dat de oogen der oorlogsellende weer tragisch voor den geest riep.

Soldaten kwamen naar het kantonnement geloopt en riepen om hulp.

Tegelijk deed een geweldige knal zich hooren, waaronder het heele kamp trilde. Andere knallen volgden, en weer andere. Het was een geweldig vuurwerk. Het gevaar was groot, niet alleen vanwege de springende granaten, maar ook van de venijnige giftgassen, die welara aanrollen zouden, zwaar en verpestend.

De bevolking, die eerst redding had gezocht in de kelders, werd gewaarschuwd over het gevaar van verstikking en vluchtte in allerlei buiten het dorp.

Er waren vrij veel gewonden, maar geen doden. »

Eenige maanden later had een nieuwe ontploffing plaats.

Men voerde veel munitie naar Gontrode, om ze er tusschen aarden dammen te vernielen. Daarbij vielen nog doden.

Nog jaren lang had men munitie-ongelukken te betreuren en tot einde 1921 werd er gewerkt om het helsch goedje te vernielen of op te bergen, zooals in een nieuw depot in het woud van Houthulst.

Zoo meenen we een beeld gegeven te hebben

van den toestand in ons land, na den wapenstilstand.

XLV.

VERSCHILLENDE GEBEURTENISSEN

De toestand in 't Oosten. — Uitlevering der Duitsche oorlogsvloot. — De toestand van de scheepvaart. — De haven van Antwerpen. — Geschieden: De stapelhuisrechten. — Verijdel annexionisme. — De Scheldekweslie. — Luxemburg en België. — Bezoek van George V aan Parijs. — De Sleswicksche kweslie. — De verkiezingen in Engeland. — De wapenstilstandskommissie.

Het Oosten was door de overwinning van Franchet d'Espéry weer voor de geallieerden geopend.

Den 10de November 1918 kwam de Fransche torpedojager «Mangini» te Konstantinopel aan; den 15en verscheen een vlooteskader in de Bosphorus en den 22en landde generaal Franchet d'Espéry te Konstantinopel, waar hij begroet werd door admiraal Amet; de generalen Bunoust, Topart en Wilson en den Turkschen staf-overste Djeval Pacha.

De militaire toestand was nu als volgt: de geallieerde vloeten en troepen bezetten de Dardanelen, Konstantinopel en de Zwarte Zee.

De Italianen bezaten Tyrol, de Serviërs gansch het Voego-Slavisch gebied, waar op 1 December de nationale raad van Agram (Servische, Kroatische en Sloveensche gekozenen van het voormalig Oostenrijk) de kroon aan prins Alexander van Servië aanbod.

Generaal Chrétien voerde de bezettingstroepen in Bulgarië aan; drie Fransche en acht Roemeensche divisies waren in Hongarië en Transylvanië; een Fransche divisie, geroepen door de Tjecko-Slowakken, marcheerde naar Praag; en Polen waren te Krakau.

Volgens de konventie van Belgrado van 13 November tusschen het leger van 't Oosten en den Hongaarschen staat hadden generaals Henrys (troepen van Servië) en Berthelot (troepen van Roemenië) de interneering van het Duitsche leger van Mackensen geeist (80.000 man) dat voor den 19en November weer over de Duitsche grens had moeten schrijden. Mackensen werd gevangen genomen te Toth bij Boedha-Pest, op 31 December door de spahis der divisie Jouinot-Gambetta.

Het was nog niet rustig in 't Oosten. Tijdens de gansche vredeskonferentie had men onlusten te dempen, moest men waakzaam blijven en het kwam zelfs zoover, dat nog een oorlog uitbrak tusschen Griekenland en Turkijë.

* * *

Wij hebben de artikelen van het wapenstilstandsverdrag medegedeeld over de uitlevering der Duitsche oorlogsvloot.

Dit gebeurde op 21 November. De Britsche

vloot, vergezeld van Fransche en Amerikaansche vaartuigen, nam 71 Duitsche oorlogsschepen in bezit.

Het was voor de Duitsche marine een zware tocht.

Te Harwich wilde de bemanning van Duitsche onderzeeërs met Engelsche zeelieden verbroederen. Deze weigerden. Vooral toch in een plaats als Harwich, waar zooveel weduwen en weezen waren, vrouwen en kinderen van slachtoffers der duikbooten, moest de verbittering nog hevig zijn en kon men niet aan verzoening denken, hoe waardig de Britten zich ook merden bij deze overgave der Duitsche vloot.

Generaal Foch zond bij deze gelegenheid een telegram aan admiraal Beatty, die antwoordde. Er werd gewezen op het stille werk der Britsche vloot, die den oorlog had helpen winnen, door haar werkzaamheid.

De «Times» schreef: «De dag van gisteren aanschouwde een tooneel zooals er in de wereld nog geen is gezien.

Voor de eerste maal in de geschiedenis heeft een groote vloot zee gekozen op aanmaning harer tegenstanders en begaf ze zich tot hen zonder strijd.

Beroofd der eenheden, welke zij gisteren overgegeven heeft, is Duitschland onvermijdelijk teruggeduigen tot een mogendheid van den vijfden rang.»

Hoe was nu de toestand ter zee?

We hebben in ons werk uitvoerig gesproken over de zeelagen, de duikbootkampagne, de elende der mijnen, enz.

Een op 6 December gepubliceerd Witboek gaf het volgende beeld van den stand der scheepvaart op 31 Oktober 1918:

Wereldtonnage, verliezen ten gevolge van den oorlog en gewoon zeerisico, gedurende den geheelen oorlog. 15,053,786 ton. Hiertegenover staat, nieuwbouw 10,849,527 ton; vijandelijke schepen, gerekwireerd en in gebruik genomen 3,392,675 ton. Totale aanwinst 13,242,202 ton, netto verlies 1,811,584 ton. Voor de Engelsche vlag zijn deze cijfers, verlies 9.031.323 ton, nieuwbouw in Ver. Koninkrijk 4.342.296 ton, aangekocht van het buitenland 5.300.000 ton, genomen vijandelijke schepen 716.520 ton, totale aanwinst 5.588.816 ton, netto verlies 3.443.012 ton.

Een bij het Witboek gevoegde grafische voorstelling toonde aan, dat in het tweede kwartaal van 1917 de verliezen sprongsgewijze verminderden, terwijl tegelijkertijd de offers voor den nieuwbouw snel omhoog liepen en in het begin van 1918 die der verliezen reeds overtroffen en nadien een steeds sneller stijgende richting bleven houden.

De scheepvracht werd geweldig duur en overal oefende men van staatswege toezicht uit op de schepen of rekwireerde ze voor voedselvoorziening. In ons land was een vergunningsbrief noodig om uit te varen.

Op 5 December had men de basis der relieffkommissie overgebracht van Rotterdam naar Antwerpen.

De Franschen, Engelschen en Amerikanen vormden een vlootbasis in de Scheldestad voor hun troepen in Duitschland.

Het ministerie van bevoorrading charterde verscheidene booten.

Dit alles bracht herleving aan de Antwerpsche haven, die daar vier jaar lang zoo doodsden had gelegen.

Toch was er ontevredenheid en men eischte de vrijheid van handel terug. Dit gaf geschillen tusschen voor- en tegenstanders van staatsbevoorrading.

Ook de dienst tusschen Oostende en Dover werd hersteld, aanvankelijk twee of drie maal per week. 't Duurde echter nog tot begin 1922 eer ook de nachtbooten weer voeren.

In onze handelswereld rees weldra een brandende kwestie op in verband met Elzas-Lotharingen. We hebben de intrede der Franschen gemeld.

Ook de Belgen hadden ingestemd met den terugkeer der oude provincies tot Frankrijk en met de proklamatie, die generaal Gouraud tot de bevolking van Straatsburg gericht had, n.l.:

«Aan de bewoners van Straatsburg!
Aan de soldaten van het vierde leger!

De dag van roem is aangebroken!

Na 48 jaren van een wreede scheiding, na 51 maanden oorlog, vinden de zonen van het groote Frankrijk, vinden de broeders elkaar terug, en dit wonder is gewrocht door u, Straatsburgers, Elzassers, die in uwe harten de heilige liefde voor het vaderland gekoesterd hebt, ondanks alle kwellingen, ondanks de mishandeling, die gij onder een afschuwelijk juk hadt te verdueren (de geschiedenis wijst zeker geen ander voorbeeld aan van een zoo bewonderenswaardige trouw); aan u, soldaten, die heldhaftig hebt gestreden in de zwaarste veldslagen, die ooit geleverd werden en waaruit gij, met roem overladden, te voorschijn zijt getreden. De geduchte slagboom is gevallen; de adelaars der grenspalen zijn voor altijd geveld.

Frankrijk komt tot u, Straatsburgers, gelijk een moeder komt tot haar lievelingskind, dat verloren was en teruggevonden. Niet alléén zal het uw zeden, uw tradities, uw geloof, uw economische belangen eerbiedigen, het zal uwe wonden verbinden en in deze moeilijke dagen uw voeding verzekeren.

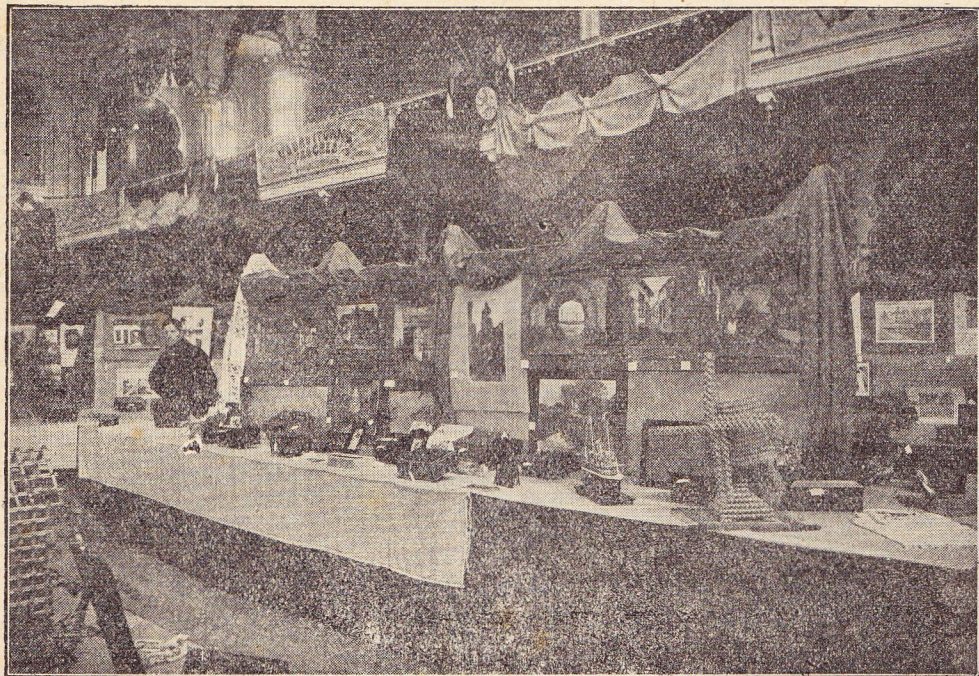
Laten wij ons, bevrijde Elzassers en gij, soldaten, die de bevrijding bracht, ons deze plechtige en heerlijke stonde, nu het Recht, de Rechtvaardigheid, de Vrijheid zegevieren over het ruwe geweld, in een gemeenschappelijke liefde vereenigen.

Leve Frankrijk! Leve het leger! Leve de Republiek!»

Maar toen dacht men niet aan de gevolgen van al die omkeeringen in Europa.

Antwerpen bezat zekere voordeelen voor den handel met Straatsburg en 't Elzasch gebied, en voornamelijk opheffing van stapelhuisrechten. Antwerpen was voor den oorlog de invoerhaven naar Straatsburg.

De Fransche kanaalhavens en Duinkerke protesteerden nu tegen dit stelsel en eischten de hef-

Tentoonstelling van werk van geïnterneerde Belgen in Nederland.

ving van stapelhuisrechten op te Antwerpen ingevoerde goederen voor den Elzas.

Dit wekte begrijpelijke onrust in ons land en vooral te Antwerpen.

Frankrijk hief stapelhuisrechten en toen werden hevige polemieken gevoerd.

Dit duurde maanden en maanden. Zeggen we dat men tenslotte een vrij bevredigende oplossing vond.

* * *

Een ander geschil rees dadelijk na den wapenstilstand op: een kwestie met Holland, over de Schelde.

Van Belgische zijde vroeg men algeheele vrijheid op de Schelde tusschen Antwerpen en de zee, ook voor oorlogsschepen in oorlogstijd.

Door enkelen werd deze kwestie te baat genomen om annexionistische bedoelingen te dienen.

Zij eischten niet alleen die vrijmaking der Schelde, maar de inlijving van Zeeuwsch-Vlaanderen en Hollandsch Limburg. Een komiteit verspreidde propagandaschriften en hing zelfs kaarten uit met aanduiding van het begeerde gebied.

Al spoedig kwam er hevig verzet tegen die dwaze, onzinnige plannen.

Men herinnerde aan België's intrede in den oorlog, om een kwestie van recht. België mocht nu zijn eerlijken naam niet bezoedelen door ook landhonger te toonen.

De Scheldekwestie moest in een geest van verzoening opgelost worden, in vriendschap jegens Holland.

In Zeeuwsch-Vlaanderen was veel gisting ontstaan. Anti-annexatie-komiteeten ontstonden al-

daar. De Koningin bezocht de voornaamste plaatsen en werd allergeestdriftigst ontvangen. Zoo ging het ook in Hollandsch-Limburg en beide gewesten betoogden op de meest ondubbelzinnige wijze, hoe ze bij Nederland wilden blijven!

Onze regeering zond den heer Carton de Wiart als buitengewoon gezant naar Den Haag. De storm bedaarde. De annexionisten stonden voor de gansche natie belachelijk.

Toen het geschil geregeld scheen en de overeenkomst slechts op onderteekening wachtte, rees een nieuwe kwestie op: die der Wielingen.

De Wielingen is de naam voor den ingang der Schelde en strekt zich van Heist tot aan de Westerschelde uit.

Zij vormt ook den toegang tot de haven van Zeebrugge.

Nederland beweerde soeverein te zijn over de Wielingen en trachtte dit door historische rechten te bewijzen.

Van Belgische zijde kwam hevig verzet, dat weerklank vond in de Kamer, waar minister Hymans een verklaring aflegde en den steun ondervond van alle partijen.

De onderhandelingen tusschen België en Nederland sprongen af.

Wij zijn den tijd wat vooruitgelopen, maar kunnen natuurlijk niet telkens op deze bijkwesties terugkeeren.

Allerlei gestook ook in Nederland bevorderde de betrekkingen niet. Wij zullen hierop niet ingaan.

Nu wij dit schrijven — einde 1921. — is de kwestie nog niet geregeld, maar van gezaghebbende zijde werd verklaard, dat zulks de taak

zou zijn van de nieuwe regeering uit de verkiezingen van November 1921 ontstaan.

Dezelfde elementen hadden ook onze verhouding met het Groot-Hertogdom-Luxemburg verstoord.

Hun landhonger begeerde ook dat gebied, waar de Franschen eveneens hun invloed deden gelden.

Bepalen wij er ons toe, mede te deelen, dat het in 1921 minister Jaspar gelukte een economisch verdrag tot stand te brengen tusschen Luxemburg en België.

Het was dus een verdrag betreffende nijverheid en handel en op dit gebied werden beide landen feitelijk vereenigd.

Maar het verdrag ondervond hevig verzet in de Luxemburgsche Kamer. Verscheidene leden wilden er niet van hooren en nu, einde 1921, duren de besprekingen daar voort, terwijl ze in de Belgische Kamer nog moeten beginnen.

Met Frankrijk sloot België na de vredeskongferentie een militair akkoord, om elkaar bij te staan bij een inval vanwege Duitschland.

* * *

Keeren wij nu tot den tijd voor de kongferentie terug, om nog eenige algemeene feiten op te noemen.

Den 29en November bracht Koning George van Engeland een bezoek aan Parijs. Hij liet kransen neerleggen op de graven der Fransche soldaten op de verschillende kerkhoven. Op het stadhuis werd hij plechtig ontvangen en hield de volgende rede :

« Ik ben de ontvangst nog niet vergeten, welke gij de koningin en mij vier jaar geleden bereid hebt. Het is mij een genoegen, deze schitterende hoofdstad weer te zien, waaraan zooveel gelukkige herinneringen verbonden zijn aan bezoeken van mijn beminden vader en mij. De stad Parijs heeft kritieke en gevaarlijke uren doorstaan, maar het vertrouwen der bevolking in de eindoverwinning werd nooit geschokt, en dit vertrouwen, alsmede de moed der onversaagde soldaten van Frankrijk, heeft er toe bijgedragen, de overwinning der geallieerden te verzekeren.

Het is voor mij een vreugde, te zien, hoe weinig de stad geleden heeft onder de beproevingen, welke zij doorgemaakt heeft. De hartelijke ontvangst heeft mij opnieuw de verzekering gegeven van de gevoelens, welke de Fransche natie ten aanzien van mij en mijn volk ondervindt.

Ik dank u voor de woorden van welkom, welke gij hebt gericht tot mij, de koningin en mijn zoon, die zich dit bezoek altijd zullen herinneren. Ik spreek mijn hartelijkste wenschen uit voor den bloei van uw hoofdstad en voor het geluk der Parijzenaars, die ik gaarne mijn vrienden noem. »

* * *

Daar was in Europa ook een Deensche kwestie. Sleeswijk-Holstein, vroeger door Pruisen ingelijfd, wenschte terug bij Denemarken te komen. En dit was daar een nationaal gevoelen.

Pruisen had met geweld getracht het Deensch element uit te roeien. Het had er een echte verdrukkingpolitiek gevoerd. De Deensche taal mocht niet meer in school onderwezen worden. Men vervolgde ze tot in de vereenigingen en bonden. Pruisische ambtenaren moesten er den Pruisischen invloed versterken. Deensche zonen dienden in Pruisische kazernen. Wie Deensch optrad, werd verbannen en dat betekende ruïne. Kortom, het was een zedelijke moord, dien Pruisen daar pleegde. Maar het Deensch gevoelen verdween niet. Men las Deensche tijdschriften, voelde met Denemarken mee, zong Deensche liederen, vertelde aan de kinderen Deensche verhalen.

Toen kwam de oorlog. Roerend is het te lezen, wat de soldaten van Zuid-Jutland gevoelden, toen ze ten strijde moesten gaan voor een staat, die de hunne niet was, al behoorden zij er politiek toe.

Een vertelt het, en we halen een bladzijde aan uit zijn boek om duidelijker dan in een betoog te schetsen, hoe Sleeswijk geen Pruisen was. Het is een bladzijde uit het beroemde werk « De Stomme Deen » van Erich Erichsen.

Een Sleeswijker is gemobiliseerd en ziet te Berlijn de geweldige oorlogsonwinding. Dichte scharen golfd en door de Friedrichstrasse en vulden Unter den Linden van het Siegesdenkmal tot aan het paleis.

En daar klonk het :

« Naar Parijs... Naar Parijs... Leve de keizer... Leve het leger... »

Dan stierf het verderop weg in gegons en gromp. Maar dat was maar voor een oogenblik, dan steeg de stemming weer. Een paar begonnen te zingen :

Deutschland, Deutschland über alles,
über alles in der Welt...

en dadelijk was het lied op aller lippen, en alle gezichten lachten en straalden van moed en geestdrift en uitgaend zelfbewustzijn.

De meeslepende kracht van het groote was in dien klank. Dat was de vlam van het heilige vuur, die hier hoog en bruisend naar den hemel onlaaide en de wereldstad tot één groot, kloppend hart maakte, tot één enkel gemoed, dat gloeide van éénzelfde hoop, en begeerde met éenerlei heete wenschen.

Arm en rijk, arbeiders en voorname lui, jonge, eerbare, helderoogige vrouwen en opgedirkte meisjes, straatjongens, studenten en leeglopende straatslijpers, kantoor-, fabrieks-, winkelmenschen... allen zongen zij... en allen schreeuwden zij, wanneer ze in de verte de laatste tonen van het lied als een echo hoorden weerklinken :

« Leve de keizer... Leve Duitschland... Leve de oorlog!... »

De algemeene stemming greep mij als met een ruwe vuist in den nek, terwijl ik mij met een paar van mijn reisgenooten naar mijn kazerne begaf. Iets machtigs doorhuiverde mij. Ik gevoelde, dat hier een moed, een hoop, een geestdrift onvlamden, een geloof en vertrouwen in eigen ontembare kracht, die wonderen moesten kunnen werken. En ook een haat, welks vlammen nooit zouden uitdooven...

« Naar Parijs... Naar Parijs... Leve het leger... Leve de oorlog!... »

Ik begreep ook, dat het een vreemde moest zijn, zich zoo door de algemeene geestdrift te kunnen laten meesleepen. Om in eigen gemoed iets mede te kunnen gevoelen van dat gemeenschappelijke groote en heerlijke, iets dat slechts de gelegenheid zocht om te worden tot brandenden wedijver, tot ontembare wilskracht, tot een moed ver boven menschelijk begrip.

Maar tevens gevoelde ik mij zoo onuitsprekelijk arm, terwijl ik daar ging tusschen al die luidruchtige menschen die maar doorschreeuwden en zongen, alsof hun heete adem een wereld in ruïen moest doen storten.

Eigenlijk was het nog wat anders dan armoede wat ik gevoelde. Het was een smartelijk bewustzijn, dat ik hier niet thuis behoorde, bij al die tierende, gelukkige menschen, die maar steeds bleven schreeuwen :

« Naar Parijs... Leve de keizer... Leve het leger... Leve de oorlog!... » omdat juist dat : « Naar Parijs, » de vervulling uitsprak van al hun wenschen, hun hoop en hun haat.

In die kreten was niets dat mij in vuur bracht. Niets van wat er om mij heen gebeurde, deed mijn hart van geluk trillen of mijn bloed bonzen in mijn borst. Ik stond er als een vreemde tusschen. Ten slotte gevoelde ik slechts afkeer, vermoeidheid en tegenzin. Al dat brullende gezang sneed me in de ooren: al dat geschreeuw over Parijs en den keizer en het leger en den oorlog deed mij letterlijk fysieke pijn.

Het was ook immers iets dat mij niet aanging. Ik had nooit geleerd, mij *daarmee* één te gevoelen, dat was mij nu eenmaal niet mogelijk. Mijn hoop lag elders. Mijn geheimste gedachten waren anders. Ik had nu eenmaal niet dat lief, wat die menigte om mij aanbad als het eigen leven. Ik vervloekte ook niet wat zij vervloekten. Hun droomen waren de mijne niet. Hun haat was niet de mijne.

Ik voelde mij zoo eenzaam en verlaten, terwijl ik op weg was naar de kazerne. Zoo troosteloos buiten alles.

Al die anderen bezaten de wenschen, de hoop en de begeerten van een grooten tijd. »

Zoo was het gevoel van een Sleeswijker...

Maar nu was het 1918 en Sleeswijk zag de gelegenheid om weer Deensch en vrij te worden en het greep die aan.

Reeds op 29 November meldde men uit Kopenhagen :

« Naar de bladen alhier mededeelen, heeft het Deensche ministerie van Buitenlandsche Zaken door de bemiddeling van den Deenschen gezant te Berlijn een schrijven van den Rijksdagafgevaardigde Hanssen ontvangen, waarin hij een motie overlegt, welke door de politieke organisatie der Deensche Noord-Sleeswijkers aangenomen is. Tevens stuurt hij een schrijven van den minister van Buitenlandsche Zaken der Deutsche republiek in, welker regeering indertijd het recht van een referendum in Noord-Sleeswijk erkende. Hanssen verzoekt de regeering, bij de geallieerden de noodige stappen te doen,

In de resolutie wordt de grens van Noord-Sleeswijk als volgt omschreven: Noord-Sleeswijk is dat deel van het hertogdom Sleeswijk dat zich ten Noorden van de lijn uitstrekt die van de zuid-spits van Alsen, in de Flensburger Förhde, tot de Kupfermühlenbucht en dan ten Zuiden om Frooslee gaat, zoodat Pattburg grensstation wordt. Verder loopt de grens tusschen de ambten Slogs—Kaer—Skelbaekken en tusschen de Soender Aa en de Vid Aa, tot de afbuiging naar het Noorden plaats heeft, en waar zij dan recht naar de Noordzee, benoorden de Noord-spits van Sylt gaat. »

Dat was het begin, en we zullen zien, wat de Vredeskonferentie over Sleeswijk bepaalde en hoe dit weer bij Denemarken kwam.

* * *

Engeland was in November in volle verkiezingsperiode. Zeer werd er dan gelet op de redevoeringen van Lloyd George. Daarin zocht men richtsnoeren voor de aanstaande vredeskonferentie.

Zoo verklaarde de Engelsche premier te Newcastle, dat de vrede, die op de komende konferentie zal worden gesloten, een billijke, een streng billijke vrede moet zijn. Men zou de Duitschers nooit weer verraad laten plegen tegen dit land, dat hun een domicilie had verschaft.

Sprekende over de schadeloosstelling, zeide Lloyd George, « dat het beginsel altijd was geweest, dat de verliezer betaalt en van dit beginsel moeten wij uitgaan, ten aanzien van Duitschland, dat, tot de grenzen van zijn kunnen, de kosten van den oorlog moet betalen. Men moest Duitschland de schadeloosstelling niet laten betalen door dit land vol te stoppen met goedkoop goederen.

Wij hebben een groote commissie, waarin alle nuances van de openbare meening vertegenwoordigd zijn, benoemd, om te onderzoeken waartoe Duitschland in staat is. Er bestaat geen twijfel omtrent de billijkheid van den eisch.

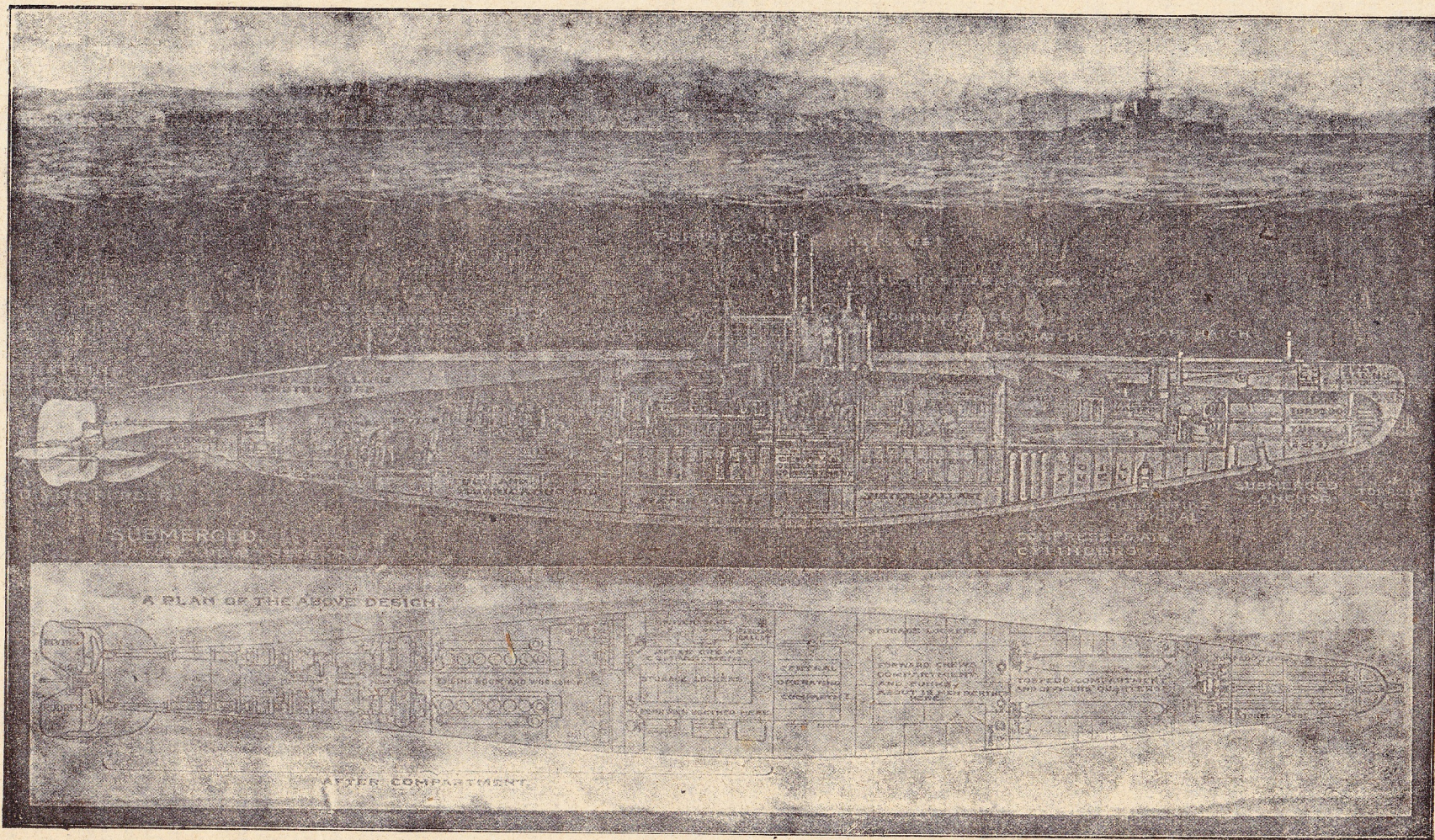
Frankrijk beschouwt de kwestie ook in verband met de buitengewone schade, die aan zijne steden is toegebracht.

De kwestie omtrent de verantwoordelijkheid voor den inval in België is naar enkele van de grootste juristen hier te lande verwezen. Zij kwamen ten slotte tot het besluit, dat de keizer schuldig is aan onuitsprekelijke vergrijpen, waarvoor hij verantwoordelijk moet worden gesteld. »

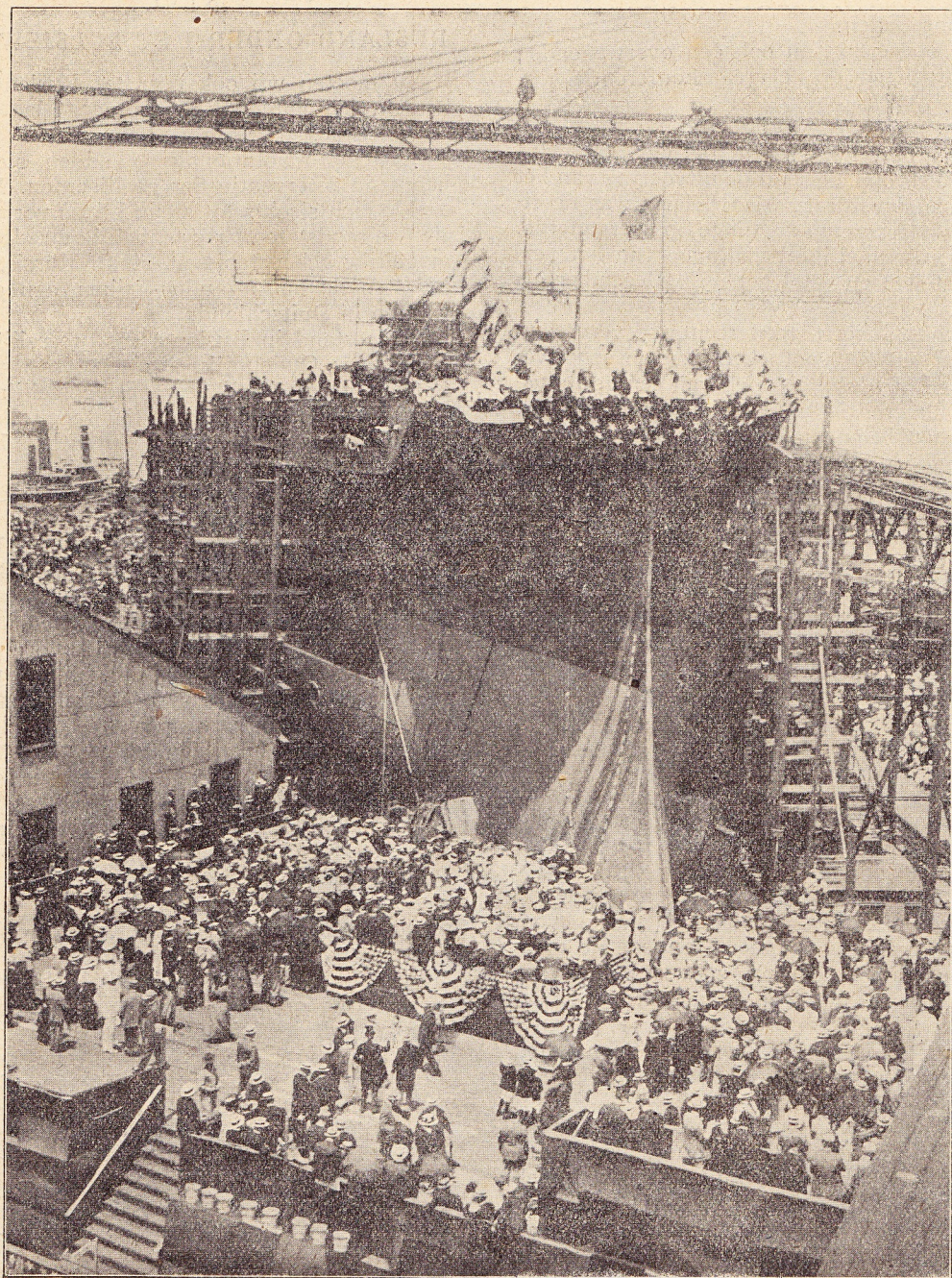
De vraag behandelend of er niemand voor de misdaden van den oorlog gestraft moet worden, zeide Lloyd George, « dat hij geen wraakzuchtige politiek wenschte te voeren, maar wij moeten thans zoo handelen, dat mannen, die in de toekomst het voorbeeld zouden willen navolgen van heerschers, die de wereld in dezen oorlog dompelden, zouden weten, wat hun aan het einde te wachten stond. »

Lloyd George herinnerde zijn toehoorders er aan, dat Duitschland, toen 't Frankrijk versloeg, een beginsel opstelde, dat ongetwijfeld juist was, n.l. dat de verliezer betaalt.

Als er voor den oorlog, die millioenen jonge-

Doorsnede en plattegrond van een onderzeeboot. Bemanning : 2 officieren en 18 man.

Het van stapel loopen van de Amerikaansche super-dreadnought « Arizona ».

lieden het leven had gekost, niemand verantwoordelijk moest worden gesteld, kon Lloyd George zeggen, dat er in dat geval een gerechtigheid voor arme, ongelukkige misdadigers bestond en een voor koningen en keizers.

« Er waren zonder twijfel twee misdaden tegen de wet der naties gepleegd. De eene was het be-ramen van den grooten oorlog; de andere was een misdaad tegen de internationale wet. Men moet zorgen, dat de lessen van dezen vreeselijken oorlog niet vergeten worden. Wij moeten zorgen

dat door een thans te verrichten daad, een onverschrokken daad, zulk een misdrijf nooit weer in de geschiedenis der wereld herhaald zou kunnen worden. »

Die verkiezingen waren van groot gewicht: Zij zouden immers uitmaken wie een leidende rol in de Europeesche politiek voeren zou. Lloyd George stond aan het hoofd eener koalitie. De verkiezingen einde December brachten hem de zege: 471 zetels op 707.

Asquith werd niet herkozen. Veel Britten hadden zich onthouden.

Lloyd George zou nu ook een overwegenden invloed uitoefenen op de vredeskonferentie.

* * *

Dat 't met deze konferentie niet vlot zou gaan, kan men reeds opmaken uit de uitvoering van het wapenstilstandsverdrag. Van belang was de financiële onderkommissie, die te Spa vergaderde. Zij moest de geldelijke bepalingen van het verdrag vaststellen en deed het op 6 December als volgt :

« Duitschland heeft geen recht tot vervreemding, koncessie of hypothekeering van spoorwegen, mijnen of bosschen noch van eenige industriële, kommercieële of koloniale onderneming, waar de staat belangen bij heeft. Zij zal slechts onder bepaalde voorwaarden gebruik kunnen maken van vreemde waarden, die aan den staat of de kas van de Rijksbank toebehooren. Duitschland geeft onmiddellijk aan de autoriteiten van Frankrijk of België de effecten, waarden en verschillende dokumenten terug, welke het in het Noorden van Frankrijk of in België heeft weggenomen. De Fransche waarden bevinden zich voor het meerendeel te Brussel en Luik in depôt. Zij worden naar Frankrijk teruggebracht en zullen aan de belanghebbenden teruggegeven worden, zoodra hun aanspraken vastgesteld zijn.

Duitschland zal eveneens alle geldbons van steden, Kamers van Koophandel en andere instellingen teruggeven, welke het in zijn bezit heeft, alsmede het drukmateriaal, cliché's, papier, enz., die voor hun vervaardiging noodig zijn.

Het zal de openbare en partikuliere archieven, boeken en kadastrale dokumenten teruggeven, welke het heeft weggenomen, alsmede de plannen en teekeningen, die van zooveel belang zijn voor den wederopbouw van de industrie in de bezette streken.

Het geeft eveneens de kunstvoorwerpen terug, die uit musca en partikuliere verzamelingen zijn weggehaald.

In den loop van December geeft het de kas van de Belgische Nationale Bank terug, alsmede de bedragen bij Belgische en Fransche banken, welke weggehaald en in Marken omgezet zijn.

Verder overhandigt Duitschland aan de geallieerden het uit Rusland weggehaalde goud, in het bijzonder de 320 miljoen, die het erkent krachtens den vrede van Brest-Litowsk van de Sovjets ontvangen te hebben. Dit goud zal naar Parijs, naar de kelders van de Banque de France, worden overgebracht, waar het voor gemeenschappelijke rekening der geallieerden ontvangen wordt. Het spreekt vanzelf, dat er streng voorbehoud wordt gemaakt ten aanzien van effecten, geïnkasseerde waarden, enz., alsook voor goud, dat door de Duitschers in den loop van den veldtocht is weggehaald en dat zij niet binnen den voorgeschreven termijn zouden hebben teruggegeven. »

Maar de uitvoering noodzaakte voortdurende waarschuwingen, bedreigingen, bijeenkomsten en besprekingen.

XLVI.

RUSLAND ONDER HET BOLSJEWISME.

Nu moeten wij ook eens tot Rusland terugkeeren, het land dat in de macht lag van het bolsjewisme.

De tegen-revolutionairen hadden steeds gehoopt op interventie der geallieerden. Deze bepaalde zich slechts tot steun bij de vorming van nieuwe randstaten. Er was toch bezorgdheid voor mogelijke gebeurtenissen, als de Russische bolsjewisten de hand zouden reiken aan geestverwanten in Duitschland.

De toestand in Rusland was vreeselijk.

De heer Oudendijk, Nederlandsch gezant te Petrograd, die zich zeer verdienstelijk maakte door zijn herhaalde protesten tegen Bolsjewistische uitspattingen tegen Entente-onderdanen, kwam begin December uit Rusland terug, in verband met een konflikt tusschen Nederland en de Bolsjewiki-regering.

Hij werd te Londen geïnterviewd. Hij waarschuwde de geheele wereld tegen het Bolsjewisme, « dat het einde der beschaving beteekent. De arbeidende klasse in Rusland was nooit slechter af dan nu, de fabrieken zijn te gronde gericht en kunnen zonder buitenlandsch kapitaal niet hersteld worden. De corruptie en tirannie zijn ongehoorlijk ». Toen de gezant drie weken geleden Petrograd verliet, heerschte er hongersnood. « Het is onmogelijk, de toekomst te voorspellen, maar de geheele wereld moet samenwerken, opdat er nog iets tot stand zal komen uit deze ruïne ».

De heer Oudendijk deelde verder mee, « dat het Bolsjewisme in de praktijk beteekent, dat men hooge loonen betaalt; niet werkt en een anders eigendom neemt zonder gestraft te worden. De toekomst schijnt hopeloos; als Rusland blijft gelijk het thans is, zal het zeer zeker spoedig geheel geruïneerd zijn. Waar het Bolsjewisme regeert, wordt de natie tot den ondergang gebracht.

Ik kende vroeger een fabriek, waar gewoonlijk 12.000 werklieden werkten; tegenwoordig zijn er 800 en deze werken alleen tegen zeer hooge loonen. Bij de feesten ter viering van het jubileum der revolutie werden werklieden, die voor enkele dagen naar hun dorpen wilden terugkeeren, gedwongen in de stad te blijven. Een voorbeeld van het nieuwe soort vrijheid, dat men hier huldigt, is, dat deze werklui gedwongen worden in de optochten door de stad mee te loopen en om hun te beletten, dat zij vertrokken, organiseerden de Bolsjewiki aan de stations kontrôles om te voorkomen dat werklieden vertrokken.

Bij het vertrek der Britsche kolonie verlieten een aantal Britsche ingenieurs de fabrieken, waar zij werkten; en de werklieden verzamelden zich rond hen en zeiden te hopen, dat zij spoedig terugkeerden. »

Overigens hoorde men weinig van hetgeen er werkelijk in Rusland voorviel.

De verslagen waren daarbij ook tegenstrijdig. Lloyd George verklaarde dat hij 't bolsjewisme niet vreesde.

Wij krijgen een denkbeeld van den toestand bij de lezing van het werk « En prison sous la terreur russe » van Ludovic Naudeau.

Deze was hoofdopsteller van het blad «Journal de Russie» dat in 1918 te Moskou verscheen.

Naudeau werd den 30ⁿ Juli 1918 in zijn bureau aangehouden onder beschuldiging van een contra-revolutionair te zijn.

Deze aanhouding geschiedde op bevel van de Buitengewone Commissie.

Wie hield het gezag?

Groote macht was toevertrouwd aan zekere kerels.

Naudeau werd in de Buitengewone Commissie ondervraagd door een twintigjarigen jongeling en eenige matrozen.

De ondervraging was slechts een formaliteit.

Naudeau kwam ten slotte in de gevangenis van Tagannka terecht. Hij ging voorbij veel cellen waar hij, achter ijzeren tralies, bleek, vervallen gezichten zag.

Hij werd in een kamer — nr 1 — opgesloten, waar zich een twintigtal gevangenen bevonden. De eerste, dien hij daar ontmoette, was Vilerinkine, ordonnans-officier van generaal Gourko, op 't Noorderfront. 't Was of plots gansch oud-Rusland hem voor den geest kwam. Maar de officier sprak over het heden en zei:

«Zes onzer kameraden, die in deze kamer verbleven, zijn juist vertrokken. Dezelfde celwagens, welke u hierheen voerde, bracht hen naar een kazerne, waar ze zeer waarschijnlijk morgenochtend neergeschoten zullen worden. Zes prachtige officieren, de élite van hetgeen er van het Russisch leger overbleef. Een van hen heeft op het Fransch front gestreden. Buiten de Sint-Jorisorde verwierf hij het eerelegioen, het Fransch oorlogskruis en een Engelsch eereteken.

Hij is de dappere onder de dapperen. Zoo maakt men de wijskrachtige elementen af, die, in betere omstandigheden zouden kunnen getracht hebben, Rusland te redden. Wij waren in deze kamer met 15 leden van den ouden «Bond voor het heil van het Russisch vaderland». Nu zijn er maar drie meer over, ik inbegrepen. De anderen zijn neergeschoten. Als men ons allen wil vernietigen, dat men het in een keer doe, waarom ons overleveren aan den angst, dien wij elk oogenblik gevoelen?

Ieder maal, dat een cipier nadert, vraagt men zich af of het is, om ons naar den wagen te leiden, die ons naar den paal zal brengen.

Iedere oproep doet ons sidderen. 't Is duizend maal sterven, zoo te leven met het vooruitzicht van een terechtstelling, die logisch gebeuren moet.

Daar men onze kameraden doodt, waarom zou men het dan ons niet doen, wij, die slechts vericht hebben, wat zij deden?

En wist men dan maar, dat men behoorlijk gefusilleerd wordt! Maar ongelukkigen, die slechts in de beenen of den onderbuik getroffen werden, liet men uren op den grond kreunen, eer men er aan dacht, hen door een revolverschot af te maken! Dat alles is geen aangenaam denkbeeld. Doch, door ons verblijf aan het front, zijn we nu misschien vrijgelaten in deze kleine, sombere zaal, de voorkamer van het kerkhof!»

Zakken lagen op houten stellingen; dat waren de legersteden.

Al deze lieden zaten gevangen om hun gedachten en gevoelens. Zij werden dan beschuldigd van contra-revolutie. Men zag er verscheidene socialistische leiders, hoofden, bestuursleden van syndikaten, enz.

Het verblijf in deze gevangenis was ellendig. De beddezakken wemelden van ongedierte. Nog altijd bracht men gevangenen in de zaal; deze sliepen dan maar op de tafel, voor de maaltijden bestemd, of op banken. Velen hadden in verscheidene weken niet van linnen kunnen verwisselen.

De hitte, het stof, de onvoldoende voeding matten de lichamen af.

Later brak in de gevangenis van Tagannka een besmettelijke ziekte uit. Naudeau was toen naar een anderen kerker overgebracht, maar getuigt, dat de helft der gevangenen op en over elkaar in ware stapels bezweken.

Het voedsel bestond hoofdzakelijk uit een stuk zwart brood. Tweemaal per dag kreeg men soep, die onaangenaam rook en waarin men stukjes gerookte visch zag. Begunstigden kregen nog wel eens wat levensmiddelen van buiten.

Soms hoorde men woeste kreten. Ze kwamen uit het deel der gevangenis, waar de misdadigers tegen het gemeen recht opgesloten waren. Deze vochten dan om hun voedsel. Ze waren uitgehongerd. Voor hen kwam er immers nooit een pakje van buiten.

De grootsten, de sterksten maakten zich meester van de rantsoenen der zwakkeren, die hun voedsel wilden verdedigen en verzet boden tot ze neergeslagen werden. Die zwakkeren bezweken dan weldra.

Cipiers zeiden wel eens: «Men haalt de lijken weg, als men tijd heeft. Wat kunnen we doen? We hebben geen hospitalen, geen geneesmiddelen... en och, zooals het nu gaat, moet heel het Russische volk er aan.»

Naudeau was getuige geweest van een onderhoud tusschen de jonge officieren, waarvan wij hiervoren gehoord hebben, en hun verloofde. Zij hielden hun meisje in de armen gevangend. Een daver verloofden was prinses Tarkestana. Andere officieren spraken met verwanten, of ontvingen pakjes levensmiddelen.

«Dat zij aldus hun geliefden mochten ontmoeten zonder door ijzerdraad van hen gescheiden te zijn, stelde mij omtrent hun lot gerust», schrijft Naudeau.

«Maar den volgenden morgen zagen wij in de gang voor de tralies der cel nr 1, een somberen cipier, wiens aanblik ons reeds sidderen deed.

Als deze ongelukskerel tegen den avond verscheen, met een blad papier in de hand, was het bijna altijd om hen te halen, die den volgenden morgen, met gebonden handen, tegen den muur zouden staan.

Deze man had groote groene oogen, die glinsterden in een gelaat als stof gekleurd en omringd door een bruinen baard, met zorg gekamd en ingecolied.

Met zekere koketterie droeg hij de uniform der gevangenisbewakers.

Men noemde hem «de kraai», ook wel den grafdelver of jakhals.

De kraai ging voorbij cel 1, zonder stil te staan en wij herademden.

Eenige minuten later keerde hij terug, druk en beweeglijk. Achter hem marcheerden, bleek maar zeer kranig, de vier jonge officieren, die ik daags te voren bij hun verloofde had gezien.

Was het mogelijk?

Zouden deze jonge lieden, die als 't ware zoo-veel verwachtingen, bekwaamheid en liefde tegenwoordigden, nu brutaal vernietigd worden?

Ik huiverde.

In onze kamer was diepe stilte gedaald, en deze bleef heerschen tot we ons ter ruste legden.

Ik verbeeldde mij, welke gedachten die mannen moesten bestormen, nu ze den noodlottigen morgenstond verwachtten? Ik werd wakker toen het eerste licht het Oosten kleurde en twee dagen later wisten we, dat zij dien zelfden morgen in het park Petrowsky gefusilleerd waren geworden.

Zeldzaam waren de dagen, dat de kraai niet verscheen om zijn prooi mee te sleuren.

Eenigen tijd later stond hij voor onze zaal, altijd goed geluimd, als een man, die niet de minste gewetenswroeging gevoelt.

Men zag, dat hij een grapje bedacht.

Wij zwegen allen.

Wie van ons zou geroepen worden?

Hij zweeg even, zijn lijst bekijkend. Dan schreeuwde hij den naam van een Kaukasiër, die tegelijk met mij naar Tagannka gevoerd was.

De gevangene kwam vooruit, met den angst in de oogen, het gelaat eensklaps doodsbleek.

«Kom dan toch, douska moia, kom, mijn ziel, Gij wordt in vrijheid gesteld, in vrijheid, kom, mijn duif», zei de kraai uiterst vriendelijk. «Begrijpt ge me? Gij zijt vrij, kom vlug!»

De Kaukasiër was een oud-strijder. Hij sprong op, was gek van vreugde en drukte ieder de hand.

Ik zelf wenschte hem geluk, want menigmaal, als ik ontmoedigd was, had de naïeve, brave man gepoogd mij te bemoedigen.

Hoe dikwijls hadden wij hem godvruchtig zijn plichten zien vervullen, dezen eerlijken Mahomedaan!

Zijn gebeden waren dus verhoord. Ieder, die zijn verleden kende, was het er over eens, dat hij er goed van af kwam.

Zonder zich te bekommeren om de spionnen, had hij ons dikwijls in kleuren en geuren verteld, hoe hij te Jaroslav naar de bolsjewisten had gevuurd. Zijn broer, die naast hem gesneuveld was, had hij afgeschilderd als een held.

Deze dappere man was dus gered.

«Zooveel te beter», dacht ik.

Het traliehek sloot zich weer achter hem.

Maar de kraai had zich verwijderd, om in naburige zalen nog andere gevangenen te halen.

De Kaukasiër wachtte in de gang tot men hem vrij zou laten.

De kraai kwam terug met zijn buit, en wij zagen aan zijn gelaat, dat hij een vreeselijke verrassing voorbereidde. Hij nam den Kaukasiër mee naar de Buitengewone Commissie.

Wij wisten wat zulks beteekende in deze maand Augustus, toen de terreur het hevigst woedde.

Een soort rechtbank door drie of vier van den duivel bezeten en gevormd, zonder mandaat, zonder verantwoordelijkheid, vonniste u in haast, voor den vorm, tijdens den nacht, en bij 't aanbreken van den dag, bracht een autowagen u naar de plaats der terechtstelling.

En dat gebeurde nu ook met den Kaukasiër.

Eenige uren, nadat hij ons verlaten had, werd hij neergeschoten en de kraai had plezier in zijn sinistere grap.

De veroordeelden werden steeds door andere gevangenen vervangen.»

Te Tagannka zag men voormalige rijken, voornamelijk ambtenaren, vroegere overheden, operofficieren en edelen, die nu gedwongen werden de W. C's te ruimen en ander vuil werk te verrichten.

De heer Naudeau zag daar een kolonel, die vroeger tot den staf van het 7e leger in Gallicie behoord had.

Soms hoorde men in de gevangenis de dwaaste geruchten.

Nu was het dat Trotsky had moeten kapitulieren voor opgestane arbeidersmassa's der werkhuizen van Sormovo, dan dat een Tjecko-Slowakisch leger Riazan had genomen, een stad vrij dicht bij Moskou. Men beweerde, dat Tjecko-Slowakken, als boeren en kunstenaars vermomd, voorzien van bommen, reeds in de nabijheid der gevangenis vertoefden, om bij den naderenden strijd de roode garde te verhinderen op het laatste oogenblik de gevangenen af te maken.

Te Tagannka waren veel Tjecko-Slowakken opgesloten. Zulke hersenschimmen maakten het menigeen mogelijk, ondanks hun vreeselijken toestand, toch moed te behouden.

Ieder hoopte trouwens op de komst der Westersche troepen als bevrijders!

De Moskousche bevolking zou tot oproer overslaan, maar men vergat, hoe de verdrukken alleen over wapens beschikten. Toch hadden de meest pessimisten eenig vertrouwen in de aktie der Tjecko-Slowakken en der Japaneezen.

Onder de gevangenen Tjecko-Slowakken waren verstandige lieden, die niet twijfelden aan de interventie der Japaneezen.

Voor die interventie was nu de gelegenheid zeer gunstig. Het roode leger stond nog zonder organisatie en effectieven. De Tjecko-Slowakken bezetten het grootste deel van den Siberischen spoorweg.

Dus zouden de Japaneezen hebben kunnen naderen zonder een meter spoor of eenig kunstwerk te moeten aanleggen.

De Sovjet zelf was ongerust door de landing in Moermansland en te Arkhangel en de schijnbeweging der Japaneezen om in Siberië te vallen.

In de bolsjewistische kringen heerschten er dan twee opvattingen.

De gematigden spraken van een verzoenend optreden jegens de legerstaven, zoo de troepen waarlijk naderden.

De onverzoenlijken echter bestreden elke neiging tot zwakheid. Deze hadden een ander voor-

Bezoek van den president der Fransche Republiek aan den Czaar van Rusland kort vóór het uitbreken van den oorlog. De dagen toen het Czarisme nog in zijn volle macht was, zijn wel in schrille tegenstelling met de volkomen ontredde van Rusland, die wij in deze bladzijden beschrijven.

stel. Zoo de imperialisten Moskou insluiten, dan zouden de leden van de sovjet zich in 't Kremlin opsluiten, na er al de gijzelaars der Russische bourgeoisie en al de agenten van de politiek der geallieerde mogendheden bijeengebracht te hebben. Een geweldige ontploffing, een gezamenlijk autodafé in een monsterachtigen brand zou op hetzelfde oogenblik het bolsjewisme en zijne slachtoffers verdelgen.

Maar dan vernam men, dat de Tjecko-Slowakken hadden moeten wijken, omdat ze geen hulp der Japaneezen ontvingen.

Laten we hier even nader deze gebeurtenissen vertellen.

In den zomer van 1918 was het bolsjewisme omringd door centrum van verzet. De leiders daarvan trachtten hun aktie te verbinden, maar werden hierin gehinderd door de groote afstanden en ook door de verscheidenheid hunner belangen.

De Tjecko-Slowakken waren meester van den Oeral. Een Siberische regeering kwam te Omsk tot stand, en een andere te Kharbin.

De Oostenrijkers-Duitschers stonden nog al-

tijd met 500.000 man tusschen Finland en de Krim.

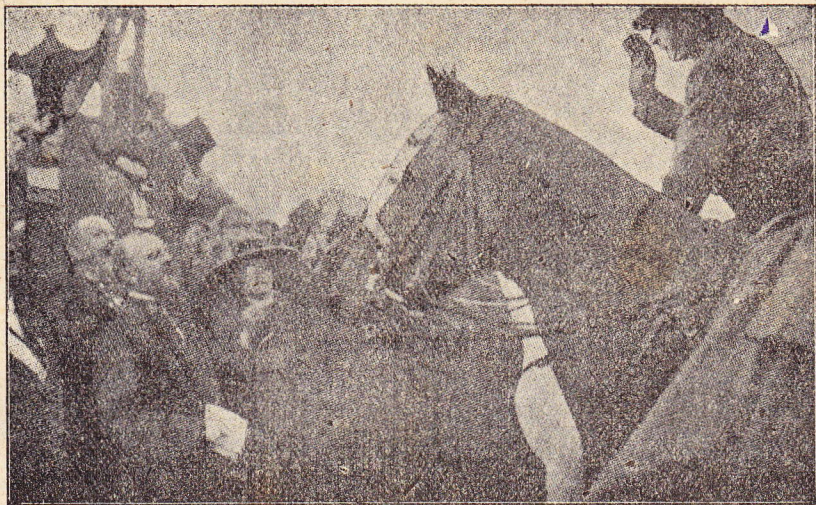
De militaire overheden der Centralen wilden immers geen bolsjewisme, dat hen in Rusland had gediend, laten doordringen tot eigen onderdanen.

De geallieerden besloten langs twee punten in Rusland door te dringen, langs Arkhangel in het Noorden (aan de Witte zee) en Wladivostok, de haven en eindpunt der Siberische spoorlijn, aan de Japaneesche zee.

Op 6 Augustus werd Arkhangel bezet en landden Japaneezen, Franschen en Engelschen te Wladivostok.

Den 25en Augustus sloot Lenine een bijgevoegd verdrag met Duitschland, waarbij hij bepaald afstand deed van Lijfland, Esthland en Georgië, zich verbond een vergoeding van 6 miljard en half mark te betalen en de Ententetroepen uit Rusland te verjagen.

Het scheen er naar, dat deze Entente-plannen meestal tot doel hadden Ludendorff te dwingen in West-Rusland groote troepenmacht te behouden, die hij dus niet naar Frankrijk

Burgemeester Max begroet Koning Albert aan de Vlaamsche poort.

kon zenden, waar Foch zijn beslissend offensief begon.

Maar nu begrijpt men hoe in Augustus 1918 de hoop oplaaide bij de arme gevangenen van Tagannka.

En Naudeau schrijft: « Het werd ons duidelijk, ondanks de weinige bepaalde inlichtingen, die tot in den kerker doordrongen, dat de geallieerden er niet in slaagden een eensgezinde politiek te voeren jegens Rusland.

Voor al de Tjecko-Slowakische gevangenen waren zeer terneergeslagen.

Zij vreesden, dat ontmoediging over hun broederen in Siberië zou komen, als deze vaststelden, dat de hulp der geallieerden zich nog steeds tot dagbladartikelen en redevoeringen bepaalde. »

Het was natuurlijk, dat Frankrijk in 1918 alles dienstig moest maken tot de verplettering der Duitsche aanvallers.

De terreur te Moskou duurde voort. De kerkerholen wierpen hun overvloed in de bloedige grachten uit.

Dagelijks deelden de bladen lange lijsten mee met namen, gevolgd door een kort bijschrift van twee of drie regels, of van twee of drie woorden, die de reden opgaven, waarom die personen terechtgesteld waren.

De Buitengewone Kommissie was van meening dat het sinister werk niet vlug genoeg ging. Al dat heen en weer geloop tusschen de gevangenen en de Liaubiankastraat, waar zij zetelde, en men de beschuldigten bracht, wanneer men ze ondervroeg, vertraagde den arbeid der terechters.

Zekeren dag stuurde ze haar voorzitter, Djerjinsky, naar de gevangenis van Tagannka.

« Deze magere, zwarte man, met neerhangenden knevel en koortsachtigen blik, als met bloed doorloopen, verscheen op den hoek van onze gang en ging, op de natuurlijkste wijze, aan een tafeltje zitten, waar gewoonlijk de bewakers plaats namen.

Twee of drie boden omringden hem en reikten hem papieren over, die hij ordende.

Hij schreef met potlood nota's, terwijl hij luisterde naar de antwoorden, welke men hem verstrekke, want hij had geboden talrijke opgesloten voor hem te brengen.

Deze stonden in een lange rij voor hem, hun beurt afwachting, als lieden, die eenige waren willen koopen.

Van eenige meters afstand gezien, scheen dit tooneel zoo weinig buitengewoon, dat men zou gemeend hebben getuige te zijn van een samenkomst, waar men een kwestie van opbod of belastingen verhandelde.

Citoyen Djerjinsky zag er heelemaal niet boos of driftig uit, en die slecht gekamde mannen, met langen, verwarden baard, antwoordden om beurten, zonder blijk te geven van ontroering.

Men moest zich voorstellen, op welke plaats men zich bevond, en wat het ambt was van den pas aangekomene, om te begrijpen, dat al deze gevangenen in aanraking waren met den leverancier van den beul.

Neen, waarlijk, hij had geen behoefte aan praal of vertoon, de eerlijke Djerjinsky; hij vervulde zijn taak zeer ijverig en bescheiden, met openhartigheid, als een man, welwillend om veel werk af te leveren en de zaken af te doen!

Van dat gemompel, dat gesprek aan den hoek van de gang, zou voor eenige personen het vuur van 't exekutiepeleton het einde zijn.

Tegen den avond, wilde de rustige citoyen Djerjinsky wel bevel geven het hek van onze kooi te openen en trad hij met zijn helpers binnen; hij liep langs de groepen en luisterde vaderlijk naar de klachten van hen, die beweerden onrechtvaardig gevangen genomen te zijn.

Hij nam nota's en ging tevreden heen.

Een, die hem gesproken had, zei na zijn vertrek:

« Hij ziet er in elk geval menschelijk uit, en niet buitengewoon onverstandig. Gij kunt u niet voorstellen aan welke verachtelijke bruten men

onder het bolsjewistisch stelsel het ambt van onderzoeksrechter toevertrouwt.

Het zijn meestal jonge neden, zonder eenige ontwikkeling en die geen minste begrip hebben van wat het recht mag zijn.

Een dier wilden heeft mij ondervraagd met den revolver in de hand, elk oogenblik dreigend me door den kop te schieten en mij vreeselijke beleedigingen toeschreeuwend.

Zijn ondervragingen en weerleggingen waren zoo dwaas, dat ik besluiten moest niets meer te antwoorden op gevaar van mijn leven. Ja, dan noud ik meer van Djerjinsky.

Het einde van de maand Augustus was noodlottig voor de voormalige politiekommissarissen en gendarmerie-officiëren, die te Tagannka opgesloten waren, in de kamers 2, 3 en 4.

Het waren voor 't meerendeel mannen van rijpen leeftijd en van kalmen aard. Zij zagen er uit als militairen in burgerkleeding.

Hun wachten was wreed geweest, want ze hadden steeds begrepen, dat men hun nooit genade zou schenken, hun heil had slechts kunnen liggen in een snelle overrompeling van Moskou met omverwerping van 't bolsjewistisch gezag.

Welke overwegingen voor hen, die de bewakers der orde waren geweest!

In den tijd van Nikolaas II hadden zij door eenvoudige beroepsverplichting duizenden lieden moeten aanhouden en in dezen zelfden kerker sluiten en 't waren misschien niet allen schuldigen geweest.

Deze agenten van 't verdwenen regiem wisten en voelden wel, dat zij slachtoffers zouden zijn van den geest der weerwraak en hun leven ten offer zou worden geworpen als vergelding voor de ophangingen en fusillades van 1907, voor de repressie uit den tijd van Stolypine.

Weer liet de kraai vrolijk zijn stem door onze gang klinken en wij zagen door onze tralies de politiekommissarissen naar hun einde marcheren. Niemand zou vermoed hebben, dat die lieden naar de eeuwigheid stapten.

De reeds bleke wezens waren nog wat bleeker, tranen, vlug weerhouden, glinsterden even in de oogen, want het was toch aangrijpend, diep ontroerend aan vrouw en kinderen te denken, die men niet meer zou terug zien.

Dikwijls moesten de slachtoffers voor ons hek blijven staan, om op de anderen te wachten. Wij ondervroegen hen niet.

Maar dan klonk het licht bevel van de kraai «Vooruit!» als had hij een trouw- of doopstoet geleid, de zware tralie-deur van de gang ging open en dicht, en 't was voor eeuwig.

Telkens er aldus een konvooi van levende dooden voorbij onze tralies gedefileerd had, openbaarde zich de door dit schouwspel verwekte ontroering door karakteristieke teekenen.

In kamer nummer 1 bevonden zich talrijke mannen op wie dezelfde beschuldigingen wogen als die, waarvoor men gevangenen door de gang naar den dood had zien gaan.

Veel onzer medeopgesloten en wisten dat verscheidene hunner medebeschuldigden reeds terechtgesteld waren en dus logisch ook hun beurt zou komen, als men hen ten minste niet vergat.

Iedere vrucht slachtoffers moest dus hunne onrust opwekken.

Dezen vielen languit op hun bed en schenen te slapen, anderen schreden met groote passen van het een eind der zaal naar het andere, stijf als automaten, den blik in het vage, als zagen zij reeds alle omstandigheden van het drama, dat ze zich voorstelden.

En men begreep dat ieder tot zich zelf zegde: «Morgen kan mijn beurt komen».

Maar weldra gaf al het rumoer van deze overvolle zaal weer den indruk van levendigheid en lawaai, welke de ontmoediging van enkelen minder deed uitkomen.

Iederen avond hoorden we uit naburige zalen den weergalm van voordrachten en liederen, en dan salvo's van toejuichingen.

Meermaals was het aantal bewoners dier kamers dezen zelfden dag verminderd en men wist hoe en waarom. Maar zij, die bleven, hernamen toch hun concert.

In kamer nummer 1 hadden wij geen dergelijke artistieke gemakkelijkheden; wij waren debatters.

Den 30^{en} Augustus had een aanslag tegen Lenine plaats te Moskou. Te Petrograd werd denzelfden dag Ouritzy, commissaris van Binnenlandsche Zaken, vermoord.

De Izvestia en Pravda publiceerden woedende artikelen en uitten bedreigingen van vreeselijke represailles.

Zoo Lenine stierf, moest er eene geweldige strafuitvoering plaats hebben tegen de vijanden van het volk. Men viel ook uit tegen de zoogenaamde betaalde ophitsers, in dienst van Frankrijk en Engeland.

Velen beleefden dan angstige dagen.

De Izvestia bracht ook de zaak Lockhart ten berde en stelde deze als volgt voor:

De officieuze diplomatische Engelsche agent Lockhart had tien millioen roebels aangeboden aan Bersine, kommandant van de eerste Lettische divisie om deze te winnen voor een plan, tot het inrichten van een onafhankelijk Lettisch vaderland, het gewest, door de bolsjewisten aan de Duitschers geleverd.

Bersine veinsde daarop in te gaan en zou bereid zijn den commissaris gevangen te nemen. Hij ontving reeds 1,200,000 roebel.

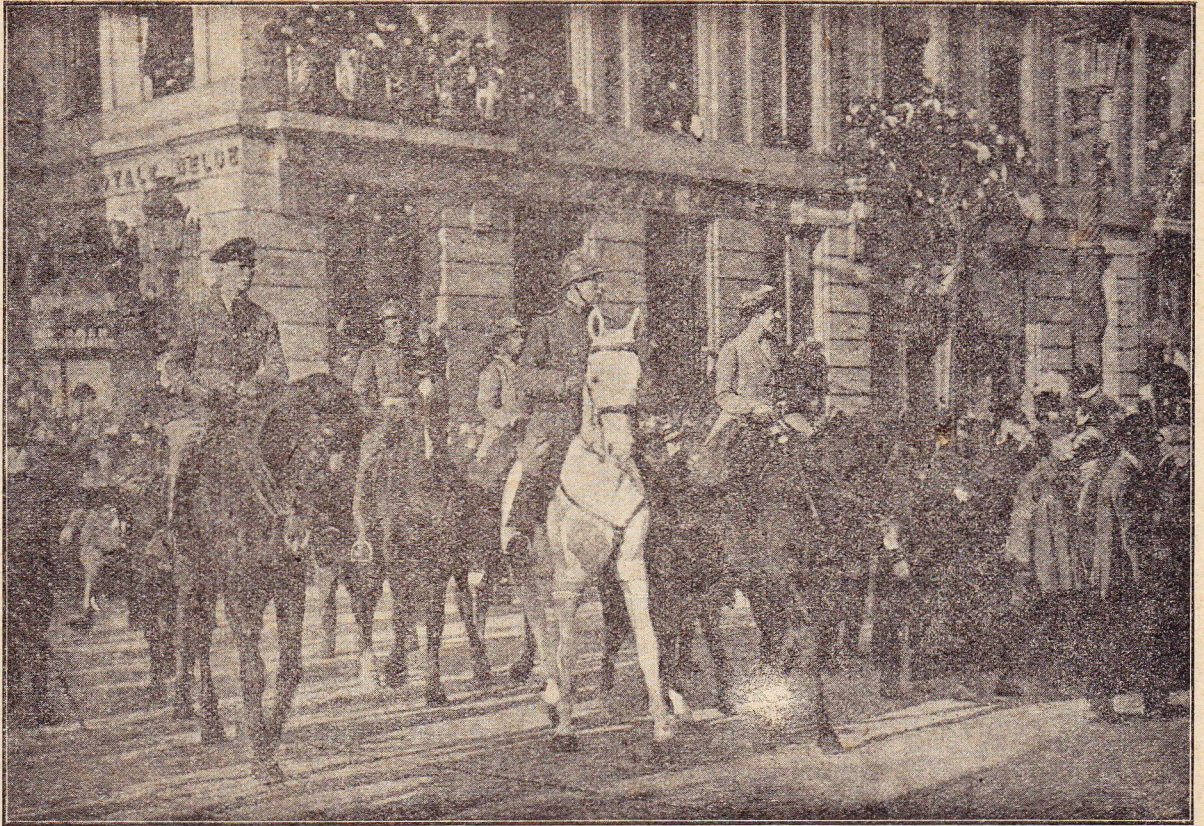
Maar dadelijk bracht hij die, som naar de Buitengewone Kommissie en openbaarde deze geheel het komplot.

De bolsjewistische pers beweerde nu dat de beramers van den aanslag tegen Lenine in de ambassades en konsulaten van Engeland en Frankrijk gezocht moesten worden.

Den 31ⁿ Augustus had een aanval plaats op de Engelsche ambassade te Petrograd.

Lockhart werd te Moskou aangehouden en in het Kremlin opgesloten. In November beraadslaagde de revolutionnaire rechtbank, die den 28ⁿ de heeren Lockhart, Grenard, algemeen konsul van Frankrijk, Reilly, Kalamationo (een Amerikaan) en Lude (een Rus), ter dood veroordeelde...

De bolsjewistische bladen schreven dat Lock-

Zegepralende intocht van de Koninklijke familie te Brussel.
Prins Albert De Belgische Prinses Koning Albert Koningin
van Engeland Kroonprins Marie-José Elisabeth

hart, Grenard en Reilly de vlucht hadden kunnen nemen en bij verstek veroordeeld waren.

Maar in werkelijkheid hadden zij reeds eenige weken vroeger Rusland verlaten met medewerking van het kommissariaat, dat hun reis zelf georganiseerd had.

Maar de aanslag tegen Lenine zou zijn weerwraak hebben. Den 5ⁿ September werden uit de gevangenis van Boutirky 29 contra-revolutionairen gehaald en dood geschoten.

Onder hen bevonden zich Itvostof, oud minister van Binnenlandsche zaken, Cheylovikof, oud minister van Justicie, verscheidene hooge geestelijken en hoofdamtbenaren der politie.

Men vernam dat te Petrograd zes honderd officieren gefusilleerd waren als represaille voor den moord op Ouritzky.

Aldus toch meldde de Izvestia.

De roode terreur woedde geweldig. En men begrijpt, dat Naudeau en andere gevangen geallieerde onderdanen in vreeselijke spanning verkeerden, nu zij konden verwachten dat een benedictzinnigen hen in de gevangenis zou afmaken.

En de berichten, die tot hen doordrongen, waren alles behalve bemoedigend.

Rond 10 September vernam men dat het Tseko-Slowakisch leger in stede van vooruit te ruk-

ken, over de Wolga had moeten wijken en Kazan overgelaten had aan de bolsjewisten. Men moest alle hoop op een spoedige verlossing laten varen.

Daar het seizoen zeer vorderde, kon men in het Noorden van Moermanië en te Arkangel geen ernstige krijgsverrichtingen voeren.

En Naudeau vertelt verder: «Onder de Poolse gevangenen wekte vooral M. Ioulsky de aandacht der bolsjewisten.

Hij ging door voor den werver van het Poolse detachement, dat aangehouden was, toen 't in een trein voor Arkangel plaats wilde nemen.

Dikwijls reeds had de kommissaris zich ingespannen om inlichtingen te krijgen over de door Ioulsky gespeelde rol, en voor dezen was het van belang nooit te laten ontdekken dat hij de uniform van Russisch officier gedragen had.

Onze indruk was dat door manoeuvres van chantage en vreesaanjaging de onderzoekers over dezen jongen man inlichtingen kregen van zekere zijner medeopgeslotenen.

Reeds verscheidene weken moest Ioulsky wegens jicht zijn bed houden en hij sprak weinig over alles wat hij dacht.

Maar hij gevoelde zich bedreigd en een onderzoeksrechter had hem bovendien vrij uit gezegd dat zijn leven in gevaar was.